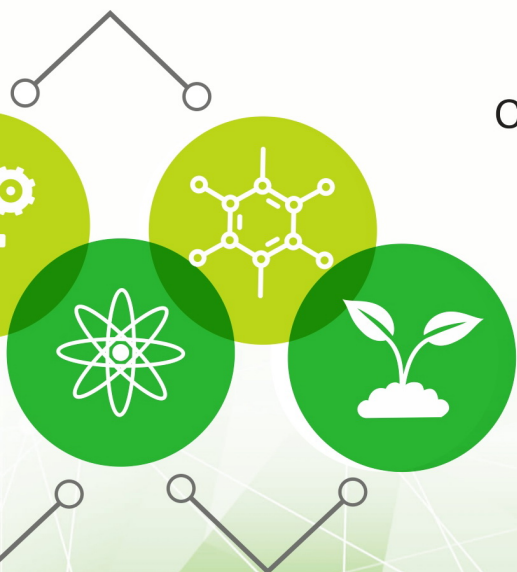

ISSN 2524-0986

АКТУАЛЬНЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

СБОРНИК НАУЧНЫХ ТРУДОВ

Выпуск 12(32)
Часть 2

Переяслав-Хмельницкий
2017

УДК 82-9

Жукова Катерина Євгенівна, Рудая Наталія Вікторівна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
(Харків, Україна)

ПАРНІ НАПИСИ – ОСОБЛИВИЙ ЖАНР КИТАЙСЬКОЇ ЛІТЕРАУРИ

Анотація. Стаття висвітлює історію виникнення одного з жанрів традиційної китайської літератури – парних написів. Подано матеріал про особливості структури та правила створення класичних парних написів. Автор доводить, що парні написи виникли завдяки філософським, літературним та мовним особливостям китайської культури та являють собою невід'ємну частину культурної спадщини Китаю.

Ключові слова: парні написи, антитеза, морфема, граматична структура речення, частина мови.

Жукова Екатерина Евгеньевна, Рудая Наталья Викторовна
ХНПУ имени Г.С. Сковороды
(Харьков, Украина)

ПАРНЫЕ НАДПИСИ – ОСОБЫЙ ЖАНР КИТАЙСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Аннотация. Статья знакомит с историей возникновения одного из жанров традиционной китайской литературы – парных надписей. Изложен материал об особенностях структуры и правилах написания классических парных надписей. Автор доказывает, что парные надписи возникли благодаря философским, литературным и языковым особенностям китайской культуры и представляют собой неотъемлемую часть культурного наследия Китая.

Ключевые слова: парные надписи, антитеза, морфема, грамматическая структура предложения, часть речи.

Zhukova Kateryna Y., Rudaya Nataliia V.
G.S. Skovoroda National Pedagogical University
(Kharkiv, Ukraine)

ANTITHETICAL COUPLETS AS A SPECIAL GENRE OF THE CHINESE LITERATURE

Abstract. The article presents the history of antithetical couplets as one of the Chinese traditional literature genres. We introduce the special features of structure and the requirements to the classical antithetical couplets. The author demonstrates that antithetical couplets appeared due to the peculiarities of philosophical, literature and Chinese language background. They are an important part of China's cultural heritage.

Key words: antithetical couplets, antithesis, morpheme, sentence grammatical structure, part of speech.

У 2005 році уряд КНР одними з перших вніс парні написи в список нематеріальних пам'яток культури китайського народу. Згідно з визначенням «Словника сучасної китайської мови» «现代汉语词典», парні написи – це речення, що містять антитезу, написані на папері, бамбуку, дереві, колонах [1, с. 319].

Парні написи беруть початок від написів на дошках персикового дерева, які вшали на свято Весни з боків зображення хранителя дома. На початку люди малювали зображення богів Меньшеней, та поступово китайці стали вважати це недостатнім і додали ще дві дошки (потім – смужки паперу) з ієрогліфами, що виражають їхні побажання. Парні написи 对联 також називають 楹联 (楹 – yíng колони біля входу). Крім цього, можна зустріти такі назви: 联语, 联句, 联对, 对句, 对联, 对子.

Поява парних написів була обумовлена китайською літературною традицією. У період Весни й Осені і створеної в XI–VI ст. до н. е. книги “诗经” були поширені антитезні речення – 对偶句. Пізніше у династію Цинь (221–206 до н. е.) і період двох династій Хань (206 до н. е. – 220) з'являються речення, що містять у собі антитезу: 日出而作, 日入而息 – *Зі сходом сонця працювати, з заходом сонця відпочивати*.

У віршах 五言, які виникли в епоху Хань, а до періоду Вей (220–265) і Цзінь (265–316) досягли розквіту, речення, що містять антитезу, стали необхідною деталлю: 少壮不努力, 老大徒伤悲 – *Не працюєш у молодому віці, в старості пошкодуєш*

Таку популярність антитези можна пояснити китайською філософською традицією: ділити все існуюче на дві частини: Інь і Ян. Учення про Інь і Ян є основою китайської філософії, що значною мірою вплинуло на світосприйняття китайського народу. В трактаті 周易 «Чжоу І» говорилося: «З'явилося небо і земля і все суще, потім чоловік і жінка, з'явилися чоловік і жінка, потім з'явився шлюб (сім'я), з'явився шлюб – з'явилися батьки і діти, потім правителі і підлеглі, церемонії і порядок». Пізніше в книзі «І Чжуань» було вже розділено, що саме відноситься до Інь, а що до Ян: Інь – земля, жінка, підлеглий, низ, північ, вітер, вода, квіти, чорне і біле, слабкість; Ян – небо, чоловік, правитель, верх, південь, грім, вогонь, гора, плід, червоне і жовте, міцність.

Таким чином, у всього на землі є протилежність. Інь і Ян – це дві фундаментальні сили, які створюють всесвіт і приводять його в гармонію шляхом своєї взаємодії. Цей символ говорить про те, що реальність складається з взаємодії протилежностей і протилежних принципів [2]. Як ми бачимо, вчення про Інь і Ян і китайська філософія сприяли популярності антитези в традиційній літературі Китаю.

Першим парним написом вважається напис, зроблений на дощечках персикового дерева в Епоху п'яти династій (907-979 pp.): 新年纳余庆----嘉节号长春 [3]. Проте жанр розвивався і змінювався разом з іншими жанрами традиційної китайської літератури. Спочатку парні написи були привілеєм

аристократії, яка вихваляла діяння своїх предків і демонструвала своє багатство. Але пізніше вони стали звичним явищем і серед простих китайців. Цей жанр розквітав у Північній Сун (960-1127), Мін (1368-1644), Цин (1644-1911). Парні написи ставали різноманітними, а їх зміст – багатим.

Згідно з історичними даними, перші новорічні парні написи з'явилися в період Троецарства, але традиція вивішувати парні написи на свято Весни з'явилася в Епоху п'яти династій і остаточно оформилася до династії Сун. За часів династії Мін традиція вивішувати парні написи стала надзвичайно популярною. Імператор Чжу Юаньчжан наказав, щоб кожна сім'я наклеїла на дверях свого будинку парні написи. Такі написи він назвав 春联 і вирішив, що якнайкращі побажання обов'язково повинні бути написані на смужках червоного паперу. За переказами, Чжу Юаньчжан колись вибрався «в народ» із перевіркою і помітив, що одна сім'я не наклеїла парні написи через неписьменність. Тоді він власноручно зробив написи і подарував цій сім'ї. Тепер весняні парні написи вже стали одним з оригінальних видів народного мистецтва в Китаї.

Крім найбільш поширених весняних парних написів також існують весільні написи 婚联, які наклеюються на воротах або дверях кімнати для молодят, на скриню з приданим нареченої. У написах відбиваються почуття наречених, їхні надії на щастя.

Парні написи з побажаннями довголіття 寿联 зазвичай даруються літнім людям, у таких написах прославляються чесноти іменника, його працьовитість і моральні якості. Написи пройняті пошаною та містять побажання щастя і довголіття.

挽联 або 丧联 – парні написи-епітафії сповнені скорботи, смутку, спогадів про людину, яка пішла з життя. Їх прикріплюють до вінків або по обидві сторони від урни з прахом. Такі написи виконують на білому папері (білий – традиційний колір скорботи). І колір, і зміст покликані передати почуття пошани і туги за покійним.

Парний напис зазвичай складається з двох частин, читається зверху вниз, спочатку права, потім ліва частина. Наклеюються написи із зовнішньої сторони воріт, перший напис праворуч, другий – ліворуч. Такий порядок пов'язаний з традицією писати зверху вниз справа наліво. Правий вважається 上 «першим», а лівий – 下 «другим». Написи складені за нормами древньої китайської мови, і тому кожен ієрогліф рівний слову. Число ієрогліфів у написах необмежене. У кожному рядку може бути як по одному ієрогліфу, так і по декілька сотень. Так, у написі 满 ---- 福(повний – щасливий) у кожному рядку тільки по одному знаку.

Парний напис може також складатися з одного рядка, що пов'язано з тим, що складання написів було одним з розваг для освіченої знаті. Один з гостей міг назвати перший рядок і запропонувати решті присутніх скласти другий. Той, хто склав найбільш вдалий варіант, перемагав. Таким чином, на сьогоднішній день існує ціла низка однорядкових або неповних парних написів і парні написи, друга частина яких існує в кількох варіантах.

Наведемо також приклад парного напису, другий рядок якого існує в шести варіантах:

因火成烟若不撇开终是苦；一大冷天水无一点不成冰

因火成烟若不撇开终是苦；采丝为彩又加点缀便成文

因火成烟若不撇开终是苦；人言为信倘夫尚书乃小人

因火为烟若不撇开终是苦；舛木成桀全无人道也称王

因火成烟若不撇开终是苦；少女为妙大来无一不从夫

因火成烟若不撇开终是苦；女卑为婢女又何妨也称奴

Парний напис як одна з форм китайської традиційної літератури має відповідати таким вимогам [4; 5]:

1. Однакове число ієрогліфів у першій і другій частині. Число ієрогліфів першої і другої частини повинне збігатися, причому, якщо напис є складним реченням або складається з декількох фраз, то мають збігатися не лише загальне число ієрогліфів, але і кількість знаків у кожній частині. Відомий напис, кожна частина якого складається з 5 речень і 90 ієрогліфів:

Перший напис: “五百里滇池，奔来眼底。披襟岸帻，喜茫茫空阔无边！看：东骧神骏，西翥灵仪，北走蛇蜒，南翔缟素。高人韵士，何妨选胜登临，赴蟹屿螺洲，梳裹就风鬟雾鬓；更苹天苇地，点缀些翠羽丹霞。莫辜负：四周香稻，万顷晴沙，九夏芙蓉，三春杨柳。”

Другий напис: “数千年往事，注到心头。把酒凌虚，叹滚滚英雄谁在？想：汉习楼船，唐标铁柱，宋挥玉斧，元跨革囊。伟烈丰功，费尽移山心力，尽珠帘画栋，卷不及暮雨朝云，便断碣残碑，都付与苍烟落照。只赢得：几许疏钟，半江渔火，两行秋雁，一枕清霜。”

У цьому написі 1, 3, 4, 5 речення розповідні. Другі речення кожного рядка окличне і питальне, однак питальне речення є риторичним питанням: «Де герої?». Відповідають одна одній також і граматичні структури речень: перші і четверті речення складносурядні, а треті і п'яті – складнопідрядні.

2. У парних написах слід уникати повторення ієрогліфів. Повторення допускається лише як стилістичний прийом:

风声、雨声、读书声，声声入耳；

家事、国事、天下事，事事关心。

При цьому ієрогліфи повинні повторюватися як у першому, так і в другому рядку. Так, у цьому написі у першому рядку повторюється ієрогліф 声 і в другому – 事, повторення одного і того ж ієрогліфа в обох рядках недопустиме. Крім того, небажаною є поява одного ієрогліфа в різних позиціях в обох частинах. Виняток робиться лише для службових слів.

3. Відповідність «характеру слів». У першу чергу, це стосується поділу слів на 实词 і 虚词 – самостійні та службові частини мови. У китайській мові до самостійних або повнозначних частин мови відносять іменники, дієслова,

прикметники, числівники, рахункові слова, займенники. До службових – прислівники, прийменники, сполучники, частки, вигуки, звуконаслідувальні слова [5]. Тому правило «відповідність характеру слів» означає, що на одному місці першого і другого рядка повинні стояти або самостійні частини мови, або службові. Ще краще, якщо іменнику відповідає іменник, прийменнику – прийменник і т. п.

Крім граматичної відповідності, можна також говорити про необхідність семантичної відповідності: загальноживане слово в одному рядку повинне відповідати такому ж слову в другому, або якщо в першому рядку стоїть ім'я власне або назва рослини, то і в другому рядку повинне стояти ім'я власне або назва рослини.

Необхідно відзначити, що дискусію в колах китайських літературознавців викликає питання, наскільки два написи мають бути протиставлені один одному. Англійська назва парних написів «antithetical couplets» підказує, що в парних написах антитеза повинна бути яскраво виражена [6; 7; 8]. Проте насправді взаємостосунки семантики слів у рядках парного напису можуть бути такими: протилежні або антонімічні, близькі, однакові. Для пояснення 罗维扬 Ло Вейян наводить такі приклади:

喜 – 愁 щастя – печаль

打 – 敲 бити, – стукати

绿 – 青 – зелений [6, с. 204-205].

В ідеалі, саме перші, антонімічні відношення між словами двох рядків може вважатися за правильне для парного напису, проте це значно звужує рамки і обідняє сам жанр, позбавляючи його тонкості та виразності. Якщо виділити смислові групи, наприклад:

явища природи 天文(日月风雨),

час 时令(年节朝夕),

природа 地理(山江河),

споруди 官室(楼台门户),

рослини 草木(草木桃李),

птахи 飞禽(鸡鸟凤鹤), то, згідно з китайською традицією, явища природи

можуть протиставлятися часу, природа – спорудам і т. д.

4. Збіг структури, тобто граматична будова першої і другої частин напису мають збігатися. Наприклад, має збігатися характер підмета, присудка, додатка. Так, у парному написі:

水天一色;

风月无边 –

підмет у першому рядку 水天, в другому – 风月. Підмети виражені двома односкладовими словами, між якими існує сурядний зв'язок: 水天 – вода і небо, 风月 – вітер і місяць.

Крім того, якщо слово, наприклад прикметник або рахункове слово, подвоїли в першому рядку, то і в другому рядку відповідні слова подвоюються.

处处飞花飞处处

潺潺碧水碧潺潺

Однією з особливостей китайської мови є збіг понять «ієрогліф» – «склад» – «морфема». Проте зустрічаються слова, що складаються з двох

ієрогліфів, які не можуть уживатися окремо. У такому разі, якщо в одному з рядків використовується подібне двоскладове слово, то і в другому рядку повинне вживатися двоскладове, нерозривне слово.

5. Збіг ритму. Кожний напис має однакову кількість ієрогліфів, проте також повинні збігатися і ритм всієї фрази, логічні паузи між словами. Розглянемо наступний приклад: 莫放春秋佳日过----最难风雨故人来。Цей парний напис складається з 14 ієрогліфів, по сім знаків у кожному рядку. Паузи ставляться так: 莫放 / 春秋 / 佳日过----最难 / 风雨 / 故人来. Таким чином, ритмічна структура обох рядків однакова: 2–2–3.

6. Збіг тонального малюнка. У китайській поетичній традиції 4 тони діляться на тони 平 (1-й і 2-й) і 仄 (3-й і 4-й). Звичайно автор прагне, щоб, якщо в першому рядку у ієрогліфа 1-й або 2-й тон, то на відповідній позиції в другому рядку має стояти ієрогліф, у якого 3-й або 4-й тон. У середині рядка це правило має скоріше рекомендаційний характер. Для останніх же ієрогліфів обох рядків така тональна рима – обов'язкова. Якщо ж парний напис складається з кількох речень, то останні ієрогліфи кожного речення мають тонально римуватися. У сучасних парних написах найбільш поширена така тональна схема:

平平仄仄平平仄

仄仄平平仄仄平

Розглянемо напис і його тональну схему.

春暖观鱼跃

平仄平平仄

秋高听鹿鸣

平平仄仄平

Як ми бачимо, перші і треті ієрогліфи тонально не відповідають один одному, але, оскільки вони знаходяться в непарній позиції, то це не вважається великим недоліком. Ієрогліфи в парній позиції відносяться до протилежних тональних груп. Необхідно підкреслити, що ієрогліфи 跃 і 鸣 хоч і знаходяться в непарній позиції, але тонально заримовані, більше того, мають не просто протилежну тональну групу, а суворо визначену: перший рядок – групу 仄, а друга – 平. У своїй книзі «非常语文» Ло Вейян виділив це правило окремим пунктом, підкреслюючи його важливу роль. Він відзначав, що це правило може підказати, де перша частина напису, а де друга [5, с. 206–207].

Слід зазначити, що однакове число ієрогліфів, однакова граматична структура і зворотний тональний малюнок ще не створюють парний напис. Необхідно, щоб напис містив антитезу або дві його частини перекликалися одна з одною, були взаємопов'язані. Ло Вейян відзначав, що два речення справжнього парного напису повинні бути як дві руки однієї людини, «хоча вони і розділені, але зв'язані кровотоком і рухи їх гармонійні» [5, с. 207].

Парні написи можна розділити на прозові та віршовані. Через технічну складність, що вимагає особливої майстерності, віршовані парні написи вважалися 诗中诗 «віршами серед віршів», або вершиною в мистецтві віршування. За часів династії Тан (цей період вважається розквітом поезії) прозові парні написи засуджувалися, оскільки не відповідали суворим вимогам. Проте, якщо черговість тонів могла не дотримуватися, слова могли повторюватися, то відмінна риса – антитеза – залишалася незмінною.

Тож парні написи мають більш ніж тисячолітню історію і залишаються популярними і сьогодні. Особливості інших мов дозволяють без проблем

скласти два речення з однаковою кількістю слів і з однаковою граматичною структурою, але повний збіг числа складів і протилежний тональний малюнок можливий лише в китайській мові. Проте найцінніше те, що цей жанр традиційної китайської літератури увібрав в себе світосприйняття і філософію Китаю. Тому англійська назва «antithetical couplets» спрощує і не відбиває всієї глибини жанру

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. 现代汉语词典 / 中国社会科学院语言研究所词典编辑室编. 北京: 商务印书馆, 2002. 1768页.
2. 阴阳 (道家哲学思想) . URL:
3. 李景隆, 漫话对联: 应用写作 / 李景隆 主编. 北京:中央广播电视大学出版社, 1983. 277页.
4. 对联 (余文文学名词) . URL: <http://baike.baidu.com/view/2925.htm#9>
5. 罗维扬. 非常语文./ 罗维扬. – 桂林: 关系师范大学出版社, 2007. – 460页.
6. What is Chinese couplets. URL: <http://chinese.couplets.googlepages.com/>
7. Haun Saussy, Chinese couplets. URL: <http://chinese.couplets.googlepages.com/chinese-couplet-study-bibliography.html>
8. Antithetical couplet. URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Duilian>